

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Årgång 15

Nr 4 2010

Äntligen kontakt med systerarna

Berättelsen om hur **Margit Kian-der** blev skickad som krigsbarn till Sverige utan att hennes pappa fick veta någonting har publicerats tidigare i denna tidning (nr 3-2008).

Nu har vi också funnit rätt namn på hennes pappa och därmed kunnat spåra hennes två halvsysstrar i Finland.

De hade aldrig fått veta mer än att de hade en syster i Sverige som hette Margit. De hade alltså inte haft någon möjlighet att leta rätt på henne.

Nu är kontakten förmedlad, dock inte tack vare församlingarnas gamla kyrkböcker, utan för att det finns personal hos Polisen som hjälper sina medmänniskor att finna förlorade släktingar.

Margit Kanders far Martti Hukkinen med sin hustru Eva.

Sidorna 4-5.

Finska krigsbarn i förskingringen

Statistiskt sett bör det finnas över 200 finska krigsbarn i USA. Vi vet inte om verkligheten överensstämmer med statistiska kalkyler, men vi vet nu att det finns minst åtta krigsbarn i Seattle i staten Washington.

Det finns minst ett krigsbarn också i Italien, **Milja Ulvek** som driver ett Bed and Breakfast-ställe i Toscana.

Vi har hälsat på några av dessa krigsbarn ”i förskingringen”. De sex på bilden t v fann vi i Seattle.

Sidorna 8-9.

Nästa tidning trycks i färg!

Riksförbundets styrelse har beslutat att medlemstidningen ska utkomma i färgtryck åtminstone de två första numren 2011. Vi hoppas kunna finansiera merkostnaden.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Tre veckor i Finland i september följdes av tre veckor i Amerika. Båda resorna har satt sina spår i denna tidning. Amerikaresan tillkom främst för att hälsa på mina gamla kusiner där, men också för att acceptera en invitation från författaren **Michael Maryk** att komma dit och fiska lax. Jag hade recenserat hans bok "Sunpath" (MN 3-2010) och kritiserat hans brist på historisk insikt, men berömt hans beskrivning av gösfiske.

På väg till laxälvarna i de kanadensiska floderna nära Vancouver träffade jag ett antal finska krigsbarn i förskingringen som vår medlem **Norman Westerberg** samlat ihop i Seattle. (Se sid 8.)

Resultat av resan i Finland blev bl a att **Margit Kianders** två halvsystrar återfanns, trots att vi inte kände till deras namn eller födelsedata, och dessutom hade fel namn på pappan.

I det sammanhanget upphör jag inte att förvånas över den brist på medkänsla som de kyrkliga församlingarnas personal i Finland ständigt visar. Tack vare vänligt och kunnigt bemötande från Polisen i Lahtis lyckades vi finna systrarna och få kontakt med dem.

Väl hemma igen såg jag (i datorn) MTV3:s TV-program "Kadonneen jäljellä" (ungefär Spårlöst försvunnen) 26 oktober – och blev upprörd!

Visst är det bra att ett gammalt krigsbarn återfinner sin lillasyster i Sverige. Men det här var ett mycket enkelt fall. Det var fullkomligt onödigt att skicka ut ett TV-team till Sverige.

Här hade man namn och födelsedata för lillasystern. Det hade räckt att lyfta luren och slå telefonnumret till Skatteverket i Sverige för att få aktuellt namn och adress.

Men då hade det inte blivit något TV-program, ingen dramatik, inget besök hos en namne till den sökta kvinnan. Jag menar att TV-bolaget grovt utnyttjat krigsbarnet **Anja**, lät henne gråta våldsamt rakt in i kameran. Allt medan programledaren log och glädde sig åt ett dramatiskt program.

Det kändes olustigt.

Kai Rosnell chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Om Finlands ödeskamp	3
Hur vi hittade Margits systrar	4-5
Lahtis 15-årsjubileum	6
Vätterbygdens jubileum	7
Krigsbarn i förskingringen	8-9
Hemmafrontsmuseet i Norge	10
Mellem beskriver stämningen	11
Vem sover i natt	11
Även barnen internerades	12
Kontrollkommissionen bestämde allt	13
Inbjudan till seminarium	14
Krigsbarn på Bokmässan	14
Från lokalföreningarna m m	15
Alaska eller Sibirien?	16
Var finns Eva?	16

Debattera mera!

Debattsidan eller -sidorna återkommer så snart ni skickat in ert bidrag till debatten i frågor som rör krigsbarnsverksamheten, då eller nu!

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt beräknas utkomma i början av mars 2011, deadline 14 februari.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen för MedlemsNytt:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare,
Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout),
Kölängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.
E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle.
Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.
Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i november 2010.

— Ordföranden har ordet —

Kära medlemmar!

Julen närmar sig. Bakom oss har vi en innehållsrik höst. RFK har startat en ny hemsida, publicerat en ny broschyr, öppnat nya kontakter till omvärlden och det är sannolikt att vi 2011 har en medlemstidning på bättre papper, med ny formgivning och färgbilder. Vi i RFK:s styrelse arbetar för att göra vår krigsbarnshistoria mera känd. Många av våra medlemmar har föreläst om den i Sverige och i världen. Senast i USA.

I hela landet har vi träffats och pratat om våra upplevelser och erfarenheter från igår och idag. Krigsbarnen i Lahtis i Finland och Vätterbygden har firat var sitt 15-årsjubileum vilket RFK har gratulerat dem till. Vi har haft kontakter med Finlands ambassad och en del av oss har glädjen att fira Finlands självständighetsdag den 6 december i ambassadör **Markus Lyras** residens.

RFK kommer att ha ett seminarium ”Tumavtryck i nutidshistorien” om finska krigsbarn på Biskops Arnö den 5 februari 2011 tillsammans med Föreningen Norden i Håbo och Nordens Biskops Arnö.

Nu väntar vi på julen. Först på Luciataget med julsånger. En ljusets fest i mörkret som viker av dagarna före jul. Tanken att dagarna blir längre gör att det ljusnar en aning även i hjärtan. I Stockholm har krigsbarnen sin julfest på Luciadagen.

Många besöker Finska församlingen i Stockholm för att lyssna på och sjunga de vackraste julsångerna. En tradition som ger en känsla av gemenskap. Av alla julsånger är Stilla Natt den som översatts till flest språk. Den komponerades

i en liten stad i Österrike 1818 av kantorn **Franz Gruber**. Texten skrevs av prästen **Joseph Mohr**, för att hylla ett litet barn som fötts i den fridsamma julnatten till en krigisk värld, bara några år tidigare avslutades det stora kriget med freden i Paris. Men tyskarna, engelsmännen och fransmännen möttes igen. Under första världskriget reste sig tyska soldater ur skyttegravarna för att sjunga den stilla psalmen i den mörka natten. Engelsmännen och fransmännen sjöng på sitt språk och rösterna spred sig längst den långa fronten, motståndare möttes och bytte gåvor, sägs det.

Andra firar Jesus födelse på Julafton, även om de lärda inte är överens om tidpunkten. Vår jul i dag har lite med kristendom att göra, påstår en del som forskat. Granen, presenterna, misteln, maten, eldarna, sångerna och tomten har alla sitt ursprung i hedniska riter. Sådana riter som de kristna ursprungligen menade att Gud bestraffade med evig fördömelse.

En del av oss tömmer sina plånböcker för att fira den kommersiella julen. Att ge varandra presenter är trevligt om plånboken håller och tiden räcker till. Färre går i julottan i städerna. Kanske är julottan mer betydelsefull för dem som växt upp på landet där traditionen är starkare.

Julens budskap är fred på jorden! Kärlek och förlåtelse. Helgen ger oss tillfälle att tänka efter om vi har kunnat leva efter det budskapet.

Fred åt er alla och en God Jul och ett Gott Nytt År!

Sinikka

Briljant om Finlands ödeskamp

Finlands långa ödeskamp. Ett krigsbarns betraktelser.

Det är titeln på en alldeles färsk liten skrift, som utkom den 15 oktober i Skillinge på Sydsveriges Finska Krigsbarns höstmöte och ålagille.

Författaren **Jean Cronstedt** berättar om Finlands kamp för sin frigörelse och utropandet av självständighet från 1917 till förvaret av självständigheten krigsåren 1939-1945. Han ger en elegant beskrivning av Finlands svåra balansgång på den lina som ”vänskaps- och biståndspakten” med Sovjetunionen innebar och där minsta politiska eller militära felsteg kunde blivit ödesdigert för Finland.

Jean Cronstedt pekar också på några viktiga milstolpar i Finlands efterkrigshistoria som t.ex. Olympiaden 1952, inträdet i FN 1955, anslutningen till EU 1991 och Putins kransnedläggning vid Mannerheims grav 2001.

Den briljanta beskrivningen av Republiken Finlands historia varvar Jean med glimtar ur sin familjs historia. Hans egen krigsbarnshistoria flätas in allt från den 30 nov 1939 när bomberna kreverade i Helsingfors, via barndomstiden i Örebro till tiden då han själv var ordförande för Sydsveriges Finska Krigsbarn.

I denna egenskap kom han att bli personlig vän med den oerhört populära finlandsfrivillige, veteranen **Orvar Nilsson**, som ägnas en välförtjänt särskild hyllning.

Det är imponerande att allt detta beskrivs klart och lättfattligt på mindre än 40 sidor, där det också framkommer några helt nya fakta som inte här skall avslöjas.

Boken är tillägnad ”Barnbarnen” i en förhoppning att betraktelserna skall ge dem och jämnåriga en insikt i och kunskap om vad som hände i Finland

under och efter andra världskriget. Inte bara barnbarnen utan var och en som läser Finlands långa ödeskamp kommer att kunna infria Jeans förhoppning.

Tapani Rossi

Hur vi hittade Margits sysstrar

Hur gick det med **Margit Kiander** och hennes två halvsyskon i Finland? Letade hon rätt på dem?

Den upprörande berättelsen om Margit och hennes sysstrar som sändes till Sverige utan att hennes far fick veta det publicerades i denna tidning nr 3-2008.

En kort rekapitulation:

I januari 1942 fördes **Adele Hildén Kiander** i Lahtis akut till sjukhus. Hon dog någon dag senare. Hemma i lägenheten hade hon fem barn, **Arvo**, **Raili** och **Armi** – deras far **Oiva Hildén** hade dött 1937 – samt ytterligare två barn, Margit, född 1939, och **Raimo**, född 1941.

Alla barnen togs om hand på ett barnhem i Lahtis. De tre sysstrarna sändes i omgångar till Sverige som krigsbarn.

De yngsta barnens far **Matti Hulkinen** stred vid fronten. När han kom på permission en månad senare fann han hemmet tomt, hans sambo – de var inte gifta – var död och begravnen, alla barnen bortförda. Han fick inte veta vart de hade förts.

Grannen berättade

En grannkvinna berättade vad som hänt. Han försökte leta rätt på sina barn men stoppades av de sociala myndigheterna.

De två yngsta flickorna **Armi** och **Margit** adopterades senare av sina fosterföräldrar i Sverige.

I Margits fall finns kopior av adoptionshandlingarna på Riksarkivet i Stockholm, bl a ett protokoll från sammanträdet med barnskydds-nämnden i Lahtis där adoptionen tillstyrktes – ”enär barnet är föräldralöst och icke i hemlandet har några anhöriga som kan ta vård om det”.

Men Margits far levde – och sörjde sina försvunna barn. Han hade dock gift sig med en ny kvinna och fick med henne ytterligare två döttrar.

Kontakt!

Äldsta systern **Raili** fick återvända till Finland 1946 och sökte då upp Margits pappa och förmedlade kontakten till dottern i Sverige. De skrev några brev, men kontakten upphörde när Margit adopterades och av sina nya föräldrar vägrades resa ”hem” för att ens hälsa på sin far.

Margit Kiander

Den här historien publicerades i den stora lokala tidningen i Lahtis, *Etelä-Suomen Sanomat*, 1 november 2008. Både Margit och Raili trodde nog att halvsysstrarna i Finland skulle känna igen sig i reportaget och ta kontakt. Men inget hördes.

Jag tänkte delta i Lahtis krigsbarnsförenings 15-årsjubileum i september och erbjöd Margit och Raili att försöka finna de två halvsyskonen när jag ändå var där. De hade inte aktivt sökt efter flickorna. Ja visst, det vore utmärkt om jag kunde hitta dem.

Namnet var fel

Två veckor före resan skickade ordföranden för Lahtis-föreningen **Martti Rusi** en begäran till församlingsenheten i Lahtis om uppgifter gällande denne **Matti Hulkinen** och hans barn. Vi ville veta namn och födelsedata för döttrarna.

Jag hade via Magistraten i Helsingfors fått veta att namnet **Matti Hulkinen** måste vara fel, någon person med det namnet har inte funnits i Finland. Ändå var det just det namnet som både Margit och Raili hade på fadern, så det måste vara snarlikt. Det fanns en gammal adress också, *Ainonkatu 3*. Där hade Raili träffat Margits far och hans döttrar så sent som 1959.

Nobben direkt

Jag stegade in i församlingshuset mitt i Lahtis och fick tala med en kvinna som ”handlagt” ärendet. Det blev nobben: det krävdes en skriftlig

begäran direkt från Margit, och dessutom en fullmakt för mig, för att få veta någonting.

Gamla register

Det dög inte att ringa till Margit och fråga om det var OK. Kvinnan ville inte ens titta efter i böckerna vem som stod som far för Margit, vad det var för fel på namnet **Matti Hulkinen**.

– Kanske Magistraten eller Polisen kan hjälpa er, sa kvinnan.

Jag trodde att Kyrkans folk var till för att hjälpa sina medmänniskor.

Hon hade haft nästan två veckor på sig att meddela att det krävdes en skriftlig begäran. Det hade varit enkelt att få fram den.

Magistraten i Lahtis hade inga så gamla adressregister, ”möjligen att polisen har det”.

Polisen i bottenvåningen var lite skeptisk till förfrågan: ”Det är tveksamt om vi har sådana adressregister”, sa konstapeln i luckan.

En kvinna längre in i rummet hörde vår konversation och erbjöd sig att titta efter. Hon fick alla tillgängliga uppgifter om Margit, hennes mor och mormor och faderns senaste adress.

En bokstav fel

Två timmar senare ringer det i min mobil.

– Det är från polisen, **Minna Koi-vula**. Jag har hittat det du letade efter. Mannen hette inte **Matti Hulkinen** utan **Martti Hukkinen**. Kom tillbaka till polishuset så får du alla kopiorna.

En bokstav fel på förnamnet, en bokstav fel på efternamnet!

På det sättet fick vi rätta namnet på Margits far, och namn och födelseuppgifter för hans döttrar, Margits halvsysstrar **Mirja Annikki**, född 1944, och **Sirkka Inkeri**, född 1945.

Familjen hade bott på den gamla adressen *Ainonkatu 3*.

Ingen sekretess, här var uppgifterna offentliga.

Magistraten tog förvisso betalt för adresserna, men telefonnumret till Mirja fanns i telefonkatalogen, hon bodde inte så långt från Lahtis.

Ett samtal till henne, och vi hade kommit överens om ett sammanträffande med båda sysstrarna.

Kai Rosnell

Visste bara förnamnet på systemen i Sverige

– Vi visste att vi hade en halvsyster som hette Margit, och att hon bodde i Sverige. Det var allt vår pappa berättade.

Så säger **Mirja Saarinen** och **Sirkka Taipale**, döttrar till **Martti Hukkinen** och alltså halvsystrar till Margit Kiander i Tingsryd.

Mirja bor i Pakaa, Orimattila, några mil söder om Lahtis, Sirkka i Kouvola, 70 km öster om Lahtis. De träffas ofta, avståndet är inte så stort.

Nej, de hade inte sett reportaget i Etelä-Suomen Sanomat för två år sedan.

– Märkligt, hur kan jag ha missat det, funderar Mirja som läser sin tidning dagligen.

Jag har med kopior av artikeln. De läser ivrigt och blir märkbart tagna av berättelsen. Mirja börjar gråta när hon inser att Margit blivit berövad sin far flera gånger: först när hon skickades till Sverige utan att pappa fick veta det, sedan när hon vägrades möjligheten att hälsa på honom i Finland, och slutligen när pappa dog och Margit inte blev informerad.

Systrarna visste dock ingenting om att de haft också en halvbror **Raimo**, som dog innan hans planerade adoption i Lahtis blev klar, inte ens ett år gammal.

Mirja visar gamla foton och en liten ask av trä, med vacker intarsia.

– Jag tror att det är en gåva från Margit till pappa, eller om det var hennes syster **Raili (Wall)** som hade den med sig en gång, säger Mirja som har ett vagt minne av besöket 1959.

Mirja har arbetat som kontorschef för en stor firma i Lahtis, Sirkka är sjuksköterska och har följt med sin man **Eero**, hög militär, på dennes uppdrag i FN-tjänst i Egypten, Syrien och Israel.

När jag tittar på fotot av Margit slås jag av likheten med systrarna: exakt samma ansiktsform. Man inser släktskapet.

Både Mirja och Sirkka är glada för att de nu fått veta mer om sin syster i Sverige. De vill att hon ska komma till Finland och hälsa på, tillsammans med Raili som kan finska.

– Det skulle vara mycket roligt att få träffa dem, säger båda.

Mirja förstår svenska om man inte talar för fort.

De berättar att pappa kom från en stor gård i Kuhmoinen. Han hade gjort sin militärtjänst som underårig frivillig och sedan gått till sjöss.

I Lahtis hade han arbetat med vägbyggen. Sommaren 1966 hade han

Yngre systemen Sirkka Taipale.

drabbats av en hjärnblödning men levde till 1972. Han blev bara 64 år.

Han fick aldrig återse sin Margit.

Krigsarkivets dokument

Krigsarkivet i Helsingfors låter mig se alla papper i Martti Hukkinens dosier. Ingen sekretess här heller.

Det framgår att han inkallades den 13 oktober 1939 till infanteriregemente JR 33.

Redan på vinterkriget andra dag, 1 dec 1939, sårades han – ”överarmen bruten” – och tillbringade två veckor på sjukhus.

Som närmaste anhörig står modern Aleksandra. Ingenstans är sambon Adele Hildén Kiander nämnd, ingenstans står att han hade barn. Han var ”perheetön”, utan familj.

I kyrkböckerna i Lahtis står han inte med som far till Margit och Raimo.

I befolkningsregistret finns Oiva Hildén med, och under hans namn finns hustrun Adele samt fyra barn, även Margit med födelsetid 20 juli 1939, två år efter Oivas död. Han kan inte ha varit hennes far.

Man kan bara spekulera i orsaken till att Martti Hukkinen inte är nämnd som far. Kanske Adeles mor, Margits mormor, inte godkände förbindelsen eftersom de inte var gifta.

Margit hade brevkontakt med sin mormor efter kriget, och hon måste ha känt till att Margits far var i livet. Ändå har hon skrivit på ett papper som godkänner att flickan adopterades i Sverige – ”enär föräldrarna inte är i livet”.

Text och foto: Kai Rosnell

Mirja Saarinen med föräldrarnas bröllopsfoto.

Lahtis 15-årsjubileum

”Barnen i Estland hade det värre”

En god stämning präglade Lahtisföreningens 15-årsjubileum 25 september. Cirka ett hundra krigsbarn hade kommit, bland dem ett tiotal från Sverige.

Mängder med gamla militära befälhavare av alla grader blickade från Officersklubbens väggar i Hennala ner på oss och bidrog till den högtidliga stämningen, liksom veteranorkestern som underhöll med välkända melodier.

En ungdomskör sjöng Ack Värmland du sköna och Sakkijärven polkka, och operasångaren **Annina Ikävälko** framförde mer seriösa stycken.

Ordföranden **Martti Rusi** fick ta emot mängder av gratulationer och uppvaktningar, bl a från Riksförbundet genom ordföranden **Sinikka Ortmark Stymne**.

Förra museiintendenten **Sirkku Dölle** berättade om hur förvånad hon blev när hon under arbetet med den första krigsbarnsutställningen ”Lapp om halsen” 1995 för första gången fick höra att alla krigsbarn inte hade haft det så bra i Sverige.

Bilden av krigsbarnsverksamheten nyanserades efter hand, och numera accepterar de flesta krigsbarn att alla inte haft en lycklig krigsbarnstid.

Pertti Kavén anlade i sitt festtal ett mer globalt synsätt på krigsbarnsverksamheten och menade att Finland kom lindrigt undan i jämförelse med många andra länder.

Ordföranden Martti Rusi fick ta emot många uppvaktningar

Han berättade om barnens öde i Estland under kriget, något som var helt nytt för de flesta närvarande. Kriget drog ju in över Estland två gånger, och de estniska männen kämpade i tre olika arméer, Röda armén, Tysklands armé och ibland som frivilliga i Finlands styrkor.

De estniska barnen kan indelas i tre kategorier: de barn som stannade i landet och upplevde krigets fasor i flera omgångar, de barn som deporterades till Sibirien – av vilka de flesta aldrig återvände – samt de som lyckades fly från Estland. Cirka 1 000 av dessa barn samlades efter kriget i staden Geislingen i södra Tyskland, i den amerikanska sektorn.

– Man kan säga att om Sovjet hade invaderat hela Finland, då hade vi haft ännu en grupp finska krigsbarn: de som deporterats till Sibirien, säger Kavén.

Här kan nämnas att Finland försökte skicka 216 estniska barn till Sverige, men i ett protokoll från 15 juni 1944 sägs att Sverige inte vill ha estniska barn... Ändå tog Sverige emot tusentals flyktingar från de baltiska länderna.

Kavén citerade en estnisk läkare, **Mai Maddisson**, bosatt i Australien, som samlat estniska barns berättelser i boken ”When the Noise Had Ended”. Hon säger att det var det ömsesidiga stödet som gjort att dessa barn har klarat sig igenom de traumatiska minnena.

Ömsesidigt stöd – ja, det är väl vad vi krigsbarn kan erbjuda varandra.

Veteranerna i Lahtis har haft ett gott samarbete med krigsbarnen genom åren, framhöll ordföranden **Eero Lehtonen** i sitt anförande.

Kvällen avslutades med middag och dans och följdes av en söndagmorgon med bl a besök vid hjältegravarna.

Text och foto: Kai Rosnell

Sirkku Dölle gjorde den första utställningen om krigsbarn.

Anneli Seppälä och Asta Iisakkala deklamerade dikter.

Veteranordföranden Eero Lehtonen med ros och blomma.

Vädrets makter förföljer Vätterbygden

Snövädret förföljer Vätterbygdens krigsbarn.

När föreningen skulle bildas 17 november 1995 vällde århundradets snöstorm in över södra Sverige och man blev tvungen att skjuta upp bildandet.

När föreningen firade sitt 15-årsjubileum 24 november i år, gick SMHI ut med en kraftig varning: risk för mängder av snö, och halka.

Denna gång blev det inte så farligt. Lite snö, visst, men man kunde fira jubileet på dagen femton år efter bildandet, på samma plats som den gången, Vårdshuset Stugan i Stadsparken i Jönköping (vid bildandet hette lokalen Alphyddan).

Vi blev 26 deltagare i firandet, med relativt jämn könsfördelning. Annars brukar kvinnodominansen vara betydligt större när krigsbarnen har sina träffar.

Ordföranden ända sedan starten,

Krigsbarnsvimmel i Vårdshuset Stugan i Jönköping.

Väinö Bistsjö, hälsade välkommen med en kort historik, och undertecknad framförde Riksförbundets hälsning och gratulation till den yngsta av sina lokalföreningar (ansluten till RFK i år).

Eftermiddagen förflöt med god

mat och trivsam underhållning av dragspelaren **Jouko Junes**. Kassören **Ari Haavisto** (jag trodde det var Thore Skogman) och **Anneli Samuelsson** hade arrangerat jubileet. En öppen brasa bidrog till trivselen.

Text och foto: Kai Rosnell

Ovan till vänster två av föreningens grundare Matti Hämäläinen och Väinö Bistsjö. De var också med när Riksförbundet bildades i Borlänge 1992.

Ovan till höger Egon och Anneli Samuelsson samt Anja och Ari Haavisto.

Till vänster Jussi Johansson, polisman i Ljungby, som berättar om krigsbarn i olika sammanhang, samt Anneli Lindbom, Vrigstad.

Krigsbarn ”i förskingringen”

Många följde sina män till Amerika

”Hur många finska krigsbarn bor i USA?”

Antag att 50 000 krigsbarn lever i Finland, d v s en procent av befolkningen. I USA bor ca 20 000 personer födda i Finland, och cirka 770 av dessa bor i staten Washington.

Om en procent av dem är krigsbarn, får du svaret 200 krigsbarn i USA, varav åtta i Washington!”

Detta lätta trolleri med siffror och statistik har **Norman Westerberg** som upphovsman.

Han är själv krigsbarn och bor i Seattle, Washington, där han arbetat och verkat i flera decennier, bl a som Finlands honorärkonsul.

Jag kom i kontakt med honom vid Utlandsfinländarparlamentets session i Helsingfors första gången 1998. (Det var då som idén om dubbelt medborgarskap lanserades.) Norman var Nordamerikas och Mellanamerikas man i presidiet.

Kände alla åtta!

Nu är Norman pensionär sedan länge, men har kvar sitt enorma nätverk: han känner till snart sagt varje finländare, finlandssvensk eller finskättling i hela nordvästra USA. Han har suttit i mängder med föreningar och organisationer, oftast som ordförande.

– Jag är medlem i varje förening som vill ha mig med, skrattar han.

När han fick höra att jag planerade att resa till Seattle erbjöd han sig att ordna en träff med de krigsbarn som fanns i området.

Enligt ovan refererade statistik borde det finnas åtta krigsbarn där.

– Skulle jag alltså känna alla åtta? undrade Norman.

Han kände i alla fall till åtta, inklusive han själv och hustrun **Benita**.

Så han bjöd in alla dessa till en träff med mig, hemma hos en av dem, **Mervi Kintner**. Två fick förhinder, så vi blev totalt sju krigsbarn där en eftermiddag i oktober.

Det var första gången de träffades i sin egenskap av krigsbarn. De kände nog till varandras namn, men inte att de hade detta gemensamt: en krigsbarnsvistelse i Sverige.

Sex krigsbarn i Seattle. I soffan fr v Monica Andersson, Barbro Kelsey och Benita Westerberg. Överst fr v Rita Vermala-Koski, värdinnan Mervi Kintner och Norman Westerberg.

Norman Westerberg kom till Sverige redan under vinterkriget. Han reste med tåg runt Bottenviken i sällskap med mor och två bröder. Men ingen i familjen finns med i Centrala Finlandshjälpens register, de finns inte med på några transportlistor. Kanske för att mamman var med på tåget som färdledare, som dessutom blev ombedd att fortsätta även på svenska sidan.

Också ett bevis

Norman hamnade i Östra Råda i Värmland där han gick i skola. Han har funnit ett intyg från skolan, det enda dokument som visar att han varit krigsbarn:

Erik Norman Westerberg – född den 10 febr 1929 – har deltagit i undervisningen i Ö. Råda folkskolas fjärde klass f.o.m. den 23 febr 1940 t.o.m. den 11 april 1940. Han har härunder visat ett mycket gott uppförande och mycket god flit. Han har följt med i den ordinarie undervisningen samt på egen hand delvis genomgått vissa av årskursens moment.

Råda den 11 april 1940.

*Karin Vadman
folkskollärarynna*

Norman är född i Detroit, USA,

men familjen flyttade hem till Finland året därpå.

– Jag förlorade min Detroit-accent vid ett års ålder...

Han gick i skola i Åbo, studerade till kemiingenjör vid Åbo Akademi. Senare har han byggt på sin utbildning så att han blev expert på kärnkraftens risker.

Återfick kontakten

Benita, född **Eklund**, växte upp i Åbo, gifte sig med sin klasskamrat Norman och följde med honom när han flyttade till Amerika.

Benita Westerberg.. Foto: Kai Rosnell

forts på nästa sida →

Krigsbarn i Seattle...

forts från föreg sida

Hon kom som krigsbarn till prästen i Säve (utanför Göteborg), via prosten **Carl Norborg** i Munkedal som hade en privat krigsbarnsverksamhet (dock knuten till Hjälpkommittén för Finlands Barn, så hon fanns i registret).

Vid ett tillfälle för snart 20 år sedan var paret Westerberg på middag på Svenska Klubben i Seattle. Där var ett par från Göteborg på besök, och Norman nämnde för dem att Benita hade bott i prästgården i Säve.

– Jasså, du var krigsbarn hos **Ivar Rhedin**, blev den överraskande kommentaren.

De lovade förmedla en hälsning till dottern **Gunilla** som de kände väl. Några veckor senare kom ett brev till Benita från Gunilla som blivit så glad. På det viset återknöts den sedan länge förlorade kontakten. Den håller än.

Monica Andersson hette **Maire Vuorinen** när hon kom som krigsbarn till Strömsund i Jämtland. Hon följde sin dåvarande man till USA.

Barbro Kelsey, född **Ekman**, skulle följa med sin engelske man till Nya Zeeland, men råkade stanna i Seattle.

Samma gata

Hon är uppvuxen på samma gata i Helsingfors som **Rita Koski**, född **Vermala**, nämligen Munksnäs allé, fast det visste de inte om förrän de fick ta del av registerkortens innehåll. De hade bott mitt emot varandra!

Rita hade varit krigsbarn i Stockholm och gått på Sofia folkskola – ”en underbar tid” – men utvandrat från Finland i slutet av 1940-talet till Kanada med sin familj, en historia som tål att berättas (kanske i nästa nummer av MN?).

Mervi Kintner, född **Sissonen** – med berömda runosångare bland förfäderna – hamnade på en bondgård i Halland i två omgångar (yngre brodern Torsti kom till en granngård). Hon reste till USA för att gifta sig med en grannpojke som flyttat dit. Hon har fortfarande kontakt med både Finland och Sverige.

Det blev en trevlig eftermiddag, tiden räckte inte riktigt till. Så när de här finländarna ”i förskingringen” träffas härnäst har de mycket gemensamt att diskutera.

Kai Rosnell

Milja i Toscana

Milja Ulvek hemma i Toscana.

Foto: Kielo Bengtsson.

Berättelsen om Milja börjar med en tågresa Stockholm-Göteborg och utspilt kaffe i bistron. Var på hemväg från riksmötet på Silja Symphoni förra året, då mitt kaffe hamnade på golvet.

Jag fick hjälp av tågvärden att torka upp. Hon hette **Kaarina**. Naturligtvis började jag tala med henne om var jag hade varit. Hon berättade då att hon hade en väninna som var krigsbarn och som sedan flera år är bosatt i Italien.

Så småningom fick jag ett telefonsamtal från Italien från en kvinna, som jag omedelbart kände samhörighet med. Hon hade samma dialekt (skånska!) som undertecknad. Hon talade om att hon heter **Milja Ulvek** och att hon fått mitt namn och telefonnummer via sin väninna Kaarina. Hon ville ansluta sig till krigsbarnsföreningen i Göteborg.

Jag fick veta att Milja har ett B&B (Bed and Breakfast) i Toscana, mellan Lucca och Pisa, i Marina di Pietrasanta. Jag och en av mina väninnor blev intresserade och planerade för ett besök.

Vi flög Göteborg-Pisa och blev hämtade av Miljas son på flygplatsen. Vi har nog aldrig tidigare känt oss så välkomna och blivit så väl motagna som hos Milja.

Milja är född i Karelen, utanför Viborg. Föräldrarna, Milja och två systers evakuerades 1943 till Hattula.

I Karelen hade föräldrarna ett lantbruk och blev tvingade att ta emot ryska fångar, som bodde med familjen. När Milja föddes fanns fångarna

på gården. De ville att barnet skulle få namnet Milja. Även en kalv fick det ryska namnet Milja, enligt krigsfångarnas önskemål. Miljas mormor hade varit husfru på tsarens sommarslott utanför Sankt Petersburg.

1944 skickades Milja via Haparanda till Sverige och kom ända till Malmö, där hon togs emot av en familj, som var utsedd åt henne. I familjen fanns en son och en dotter.

1947 var det tal om att åka hem till Finland, men eftersom hennes mor hade avlidit, fick Milja stanna kvar och blev så småningom adopterad.

Milja har haft ett omväxlande liv, hon har bott och arbetat i flera länder. Sedan 1998 är hon bosatt i Italien, där hon driver B&B med gäster främst från de nordiska länderna. Finska språket har hon inte kvar, men finsk är hon i själ och hjärta, hon har t.ex sökt och återfått sitt finska medborgarskap.

Milja har en otrolig karisma. Hon är också en mycket skicklig guide och kan verkligen Italiens historia. Hon guidade oss i Pisa, Florens och Pietrasanta.

Miljas B&B är mycket gästvänligt. Man känner sig genast som hemma. Kanske är det krigsbarnserfarenheter som gör att man känner en sådan omedelbar gemenskap. Lägg dessutom till fyra mil härliga badstränder, fantastiska bergsmassiv, underbar mat och värmande sol.

Vid intresse, gå in på nätet: www.se.tuscansun.net

Kielo Bengtsson

Hjemmefrontmuseet ger svar på frågor

Six tomma järnstolar vid Akershus fästning påminner om de norska judar som deporterades till utrotninglägren.

I år är det 70 år sedan tyskarna anföll Norge. Anfallet kom överraskande den 9 april 1940. Regeringen hade inte väntat sig det, men snabbt bildades hemmafronten som kämpade mot fienden och höll modet uppe på civilbefolkningen.

I Oslo finns Hjemmefrontmuseet som på ett mycket lättfattligt sätt ger svar på de flesta frågor om andra världskriget. Det är värt ett besök.

En fråga söker svar

Vid hemmafrontsmuseet i Oslo får jag äntligen svar på en fråga som jag har burit under många år men inte fått svar, trots de otaliga krigsromaner och historiska beskrivningar jag läst om tyska arméns reträtt från Finland. Vad hände då soldaterna gick över gränsen från Finland till Norge?

Alla som läst eller drabbats av Lapplandskriget vintern 1944-45 vet att tyska armén använde den brända jordens taktik, när den tvingades retirera från Finland. Soldaterna brände allt som kom i deras väg, byar och städer. Då var det uppenbart att tredje riket gick mot sitt gigantiska nederlag. Men hämnades trupperna i Norge, så som de gjorde i Finland?

Vi är lite för tidigt ute och blir tvungna att vänta tills museet öppnas. Vi utnyttjar tiden till att granska omgivningarna. Museet inryms på Akershus fästning med många mörka, dystra stenbyggnader. Den öppnades den 8 maj 1970, 25-årsdagen av tyskarnas kapitulation i Norge.

Krigsveteran

Fästningen är monumental, byggd vid havet, med höga murar bestyckade med gamla kanoner. De var på sin tid moderna och beredda att försvara fästningen mot angripande fartyg från havet eller vägarna nedanför berget.

Medan vi fortfarande väntar träffar vi en äldre norsk herre som undrar om museet är öppet. När vi informerar honom att det är stängt än så länge stannar han för att vänligt prata med oss. Det visar sig att han är krigsveteran och väl förtrogen med andra världskrigets historia.

Konteramiral Ivar Wenderborg

Konteramiral Ivar Wenderborg minns ockupationen.

kunde ge svar på min fråga.

– Nej. De tyskar som retirerade från Finland brände ingenting när de kom till Norge, säger han. Däremot trupper som var tvungna att lämna Kolaområdet, de brände och förstörde hela Finnmarken.

Kryssaren Blücher

Det fanns en tid över 400 000 tyskar i Norge men många av soldaterna fick stanna bara en kortare tid. Trupperna skickades sedan som förstärkning vidare till slagfälten västerut.

För normännens del började andra världskriget på allvar den 9 april 1940. Men redan dagen innan hade norrmännen fått kännedom om att ett tyskt fartyg var på väg till Norge. Vad de inte visste var att i själva verket hade flera båtar redan ankrat vid kusterna. De seglade under falsk flagg, och soldaterna gömde sig under däck.

Norges regering hade hoppats på att landet skulle få förbli neutralt men så blev det inte. Trots överraskningen och underläget lyckades norrmännen sänka den tyska kryssaren Blücher. Detta gav norrmännen andrum att sätta Norges kung och regering i säkerhet, innan landet blev ockuperat.

Rjukan

Redan samma dag, den 9 april, bildades motståndsgupper på olika håll i landet. 1941 samlades dessa grupper till en stor organisation Hjemmefront. Regeringen godkände och stödde ekonomiskt organisationen om samlade cirka 300 000 medlemmar och fick namnet Milorg.

Milorg skötte vapentransporterna från England. Vapen kom med fartyg eller släpptes ned med fallskärm av flyget. Tusentals motståndsmän miste livet under dessa farliga transaktioner eller hamnade i koncentrationslägren, men tyskarnas förluster var ännu större.

Norska motståndsmännens mest kända bedrift var, när de tillsammans med agenter från England klättrade upp för en 100 meter hög, lodrät bergvägg och sprängde fabriken för tungt vatten i Rjukan. Därmed hindrades tyskarna att framställa atombomben.

Ivar Wenderborg var involverad i underrättelseverksamheten. Han be-

forts på nästa sida →

rättar att information smugglades med tåg via Sverige eller i brådslande fall med telegraf.

1945 reste han till Sverige, därifrån vidare till England och Skottland och till de norska grupperna. Han tjänstgjorde i grupp XU, i underrättelsetjänsten.

Judar deporterades

Ivar Wenderborg har ofta varit i Finland, bl. a. i Porkkala. och han beundrar stort finska soldaters mod och stridsmoral. Jag frågar honom vad hemmafrontens insats egentligen betydde för krigets utgång i Norge. Konteramiral Ivar Wenderborg svarar stillsamt:

– Militärt litet, men moraliskt för folket och landet oerhört mycket.

Vi lämnar Akershus fästning efter att grundligt ha studerat krigsmuseet. På utsidan nedanför muren står sex tomma järnstolar som om de fortfarande väntade på människor, judar som under andra världskriget skickades till utrotningslägren i Tyskland och Polen.

Före kriget fanns 1 800 personer av judisk börd i Norge. 760 dog i koncentrationslägren, 74 av dem var barn.

Text: Irja Olsson

Foto: Evans Olsson

Reidun Mellem beskriver stämningen under ockupationen

Det är i år 70 år sedan Norge ockuperades av tyskarna, i april 1940. Det var ett lika överraskande angrepp på ett grannland som Sovjets anfall mot Finland 30 november 1939. Ockupationen varade i drygt fem år.

Den 18 november 1944 – för 66 år sedan – startade Reidun Mellem och hela hennes familj sin flykt från Storfjord nära Tromsö i Nordnorge över fjället till Sverige.

Tyskarna var på reträtt från den norra fronten mot Sovjet, sedan Finland nått en stilleståndsöverenskommelse med Sovjet och beordrats att jaga bort tyskarna från sitt nordliga territorium.

Tyskarna hade mängder med ryska krigsfångar med sig under reträtten och brände mängder med byggnader under sin framfart – för att inte eventuella förföljare skulle ha fördelar. Läget ansågs farligt för befolkningen.

Nu har Reidun Mellem skrivit en bok om upplevelserna: "Norsk flyktingbarn i Sverige 1944-45". Hon berättade om dem bl a vid Riksmötet i Karlskoga 2005.

Reidun Mellem: *Norsk flyktingbarn i Sverige 1944-45.* Nord-Troms Historielag, 2010.

Hon beskriver noggrant hela flykten till Sverige och familjens vistelse på olika platser här i landet, sin egen skolgång och hur hon kom att lära sig svenska lika bra som norska.

Beskrivningen av stämningarna i Norge under ockupationstiden är i mitt tycke det intressantaste i boken.

Vi får också veta att totalt cirka 19 000 norska civila flydde över till Sverige. Många var barn, som i regel följt med föräldrar hit. En del hamnade som krigsbarn hos enskilda familjer, separerade från sina anhöriga.

Nästan 15 000 unga norska män fick genomgå "polisutbildning" i Sverige. Dessa "poliser" var egentligen elitsoldater som var tänkta att sättas in vid lämpligt tillfälle för att befria Norge. Nu blev det mest polisiära uppgifter för dem i alla fall eftersom den tyska kapitulationen inte ledde till några egentliga stridshandlingar.

Boken är välskriven och relativt lättläst. Språket är nynorsk – man lär sig snabbt vad de ovana orden betyder.

Kai Rosnell

man hela första veckan i mars.

Bland övriga orter som får besök av Ubah Musse kan nämnas Linköping, Karlstad, Karlskrona, Kalmar, Halmstad, Olofström, Härnösand, och Skellefteå.

Närmare data kommer upp på hemsidan ww.riksteatern.se

Kurade skymning i Karlstad/Hammarö

Ett tjugotal personer möttes hos **Kaisa** och **Ove Berg**, Hammarö, för att senare under kvällen fira Kura Skymning tillsammans med Föreningen Norden. Kaisa och Ove bjöd på en god hemgjord pizza av jätteformat, kaffe och tårta.

Stämningen var glad och trivsamt. Kaisa berättade sitt krigsbarnsöde och

Ensam flyktingbarn ger monolog på Riksteatern

Ubah Musse är en 28-årig kvinna som kom till Sverige som sexåring från Somalia.

Nu har hon med hjälp av dramaturgen **Mia Törnqvist** skrivit ett manus om sitt liv som ensamkommande flyktingbarn.

Det är en monolog med titeln "Vem sover i natt?" Ubah Musse framför den själv som en del av Riksteaterns vårrepertoar.

Kanske ett lämpligt tillfälle att stifta närmare bekantskap med den här sortens "krigsbarn".

Premiären är satt till 20 februari på Södra Teatern i Stockholm (en enda föreställning).

Sedan skall hon turnera runt i Sverige med besök på ett 40-tal orter. Oftast är det bara en föreställning, dag- eller kvällstid, men i Frölunda Kulturhus i Göteborg kör

Fotnot: En uppsats om de norska flyktingarna i Sverige finns på nätet: <http://epubl.ltu.se/1402-1773/2007/046/LTU-CUPP-07046-SE.pdf>

visade alla sina barnleksaker från Finland som hon hade sparat.

Detta Kura Skymningsmöte har blivit en tradition som vi gärna bevarar.

Pirkko Ahlin

Även barnen internerades

Enligt vapenstilleståndet i Moskva 19 september 1944 tvingades Finland bl.a. att internera tyska och ungerska civilpersoner som vistades i landet. Ursprungligen uteslöts de finskfödda kvinnorna och deras barn under 15 år. Av okänd anledning beslöt dock den finska regeringen 18 oktober 1944 att även denna grupp skulle interneras.

Allt som allt internerades 470 personer, av vilka 74 var barn. Av dessa är 50 ännu i livet.

Egen förening

Hösten 2007 grundades en förening med namnet "I Finland internerade 1944-46" för att främja forskning kring ämnet och tillvarata de kvarlevandes intressen.

Föreningen ordförande **Gunvor Brettschneider** höll ett engagerande föredrag om händelsen vid Helsingforsföreningens möte 2 september som jag hade tillfälle att bevista.

Att döma av det stora antalet mötesdeltagare finns det fortfarande ett stort intresse för allt som drabbade barn och vuxna i Finland under krigsåren och därefter.

Allt konfiskerades

De internerade fick lämna ifrån sig all sin egendom till ett värde av ca 53 miljoner euro, som sändes till Sovjetunionen som krigsskadestånd. Till och med barnens leksaker beslagtogs.

I början inrättades sju olika läger runt om i Finland, men under hösten 1945 koncentrerade man verksamheten i två läger, ett i Paimio och ett i Tammissaari (Ekenäs). Lägren omgavs med taggtråd och beväpnade vakter. Arbetsplikt gällde för alla män och kvinnor.

Fruktan för deportering

Så småningom blev stämningen mera avspänd, men oron för framtiden var hela tiden närvarande. Särskilt oroade man sig för deportering till Sibirien eller till Tyskland.

Vid ett tillfälle besökte den ryska övervakningskommissionen lägret. Vid detta tillfälle stramades behandlingen av fångarna upp avsevärt. Man ville visa kommissionen att fångarna inte behandlades med silkesvantar.

Gunvor Brettschneider är ordförande för "de internerades förening".

Huvuddelen av de internerade, 455 personer, frigavs den 18 mars 1946. Resten, 15 personer, utvisades från Finland sommaren 1947.

Gunvor Brettschneider var 1944 tio år gammal och hade två systrar, 12 och 15 år gamla. Familjen bodde i Vasa och hade svenska som hemspråk.

Skola i lägren

Fadern som var tysk medborgare internerades genast efter uppgörelsen i vapenvilan. I oktober rycktes flickorna från sin skolgång och internerades, utan att de förstod vad det handlade om, och utan att de visste vart föräldrarna tagit vägen.

Så småningom återförenades familjen och flickorna fick fortsätta sin skolgång i grupper med

blandade åldrar och språk.

Gunvor Brettschneider minns frigivningen 1946 som ett euforiskt ögonblick, trots att familjen stod totalt utblottad efter sin frigivning. Hon anser att det är anmärkningsvärt att enskilda personer tvingades betala krigsskadestånd.

Interneringen förtegs länge och övergreppen mot denna folkgrupp har lyfts fram först under 2000-talets forskning om behandlingen av olika minoriteter i Finland under krigstiden.

Barnen har ännu inte fått vare sig ursäkt eller kompensation för sin förlorade frihet eller sina konfiskerade ägodelar.

Bild och text: Pentti Käppi

Tammenlehvän perinneliitto Traditionsföreningen Eklövet

I slutet av maj 2010 fanns 23 sammanlutningar anslutna till Eklövet.

De ursprungliga medlemmarna från starten 2003 var Krigsinvalidernas brödraförbund, Krigsveteranförbundet och Frontkvinnornas förbund.

Syftet är att vårda krigsveteranernas traditioner från kriget 1939-45.

En av arbetsgrupperna i Eklövet

ägnar sig åt "krigets barn". Gruppen består av flera organisationer:

Av **De evakuerade barnen** från Karelen beräknas cirka 200 000 ännu vara i livet.

Civila veteraner från fortsättningskriget består av dem som drabbades av ryska partisanangrepp. Cirka 400 medlemmar. Riksdagen klubbade år

forts på nästa sida →

Kontrollkommissionen bestämde allt

En kontrollkommission tillsattes av de allierade, efter vapenstilleståndsavtalet den 19 september 1944 mellan Finland och Sovjet, för att övervaka att Finland fullföljde sina åligganden enligt avtalet.

Kontrollkommissionen kom att som mest bestå av 280 personer; 15 var engelsmän resten ryssar. Stundtals fungerade den som Finlands skuggregering med större inflytande än Paasikivis lagliga. Kommissionen fick näst intill oinskränkta rättigheter att kontrollera alla finska myndigheter och rätt att få fram alla de handlingar de önskade. Som ordförande för kommissionen verkade **Andrej Zjdanov**, en av Stalins närmaste män.

Det var kontrollkommissionen som tolkade stilleståndsavtalets innehåll, och kom fram till bl.a. kravet på internering av vissa grupper, och repatriering av ingermanländare inklusive deras barn.

Efter påtryckningar av kommissionen kände sig Finlands riksdag tvingad att anta en krigsansvarighetslag för att kunna genomföra processerna mot "krigsförbrytarna" Ryti, Tanner och 60 andra finländare.

Internering

Det var kommissionen som krävde att alla tyska och ungerska medborgare i Finland skulle interneras och deras egendom förverkas till Sovjetunionen. Att även barnen internerades var av allt att döma ett utslag av sovjetisk logik. Det sägs ha berott på att antalet

vuxna internerade inte motsvarade det antal som kommissionen menade fanns i landet. Kommissionen kontrollerade också att interneringen efterlevdes. (Se artikel sid 12.)

I artikeln ställs krav på ursäkt eller kompensation för lidande och förlorade ägodelar. Sådana krav kan knappast ställas till den finska regeringen om man satt sig in i vilken makt kontrollkommissionen faktiskt hade.

Hotelser och underkastelse

Under förhandlingarna om vapenstilleståndsavtalet i Moskva 1944 hotade **Molotov** Finland med total ockupation om inte ...! Kommissionen tillämpade ofta samma slags hotelser. Följdes inte kommissionens direktiv skulle Finland straffas. Regering, riksdag, militär och allmänheten var i det närmaste helt uppgivna inför vad än kommissionen krävde.

Förklarliga eftergifter

Att internera några hundra ungrare och tyskar var nog en förklarlig eftergift under tvång. Finland hade heller inte med vapenmakt gett sig på tyskarna i Lappland. Det var inför hotet om ryska trupper inmarsch som Finland nyrekryterade unga pojkar till de trupper som sattes in i Lapplandskriget.

Interneringen hävdades

I den slutliga fredsuppgörelsen i Paris 1947 (som föregåtts av många förhandlingar mellan segrarmakterna och förlorarna) fastställdes 1944 års fördrag för Finlands del. Anledningen till att de internerade släpptes 1946

har nog att göra med att under fredsförhandlingarna som pågick under 1946 visade det sig att kontrollkommissionen överskridit sina befogenheter i Finland. Därför tilläts Finland att upphöra med interneringen.

Kontrollkommissionen upplöstes efter Parisfreden 1947. Zjdanov dog redan 1948.

Kommissionens barn?

På Riksarkivet i Helsingfors träffade jag nyligen en forskare, som berättade att man inte kan utesluta att kommissionens ledamöter också efterlämnat barn med de kvinnor som de umgicks med. Bekräftelser på detta har man funnit och det vore ett intressant objekt att slutföra. Men det är tveksamt om tid och resurser avsätts för ett sådant forskningsuppdrag.

Älskarinnan

Som en kuriositet berättar forskaren att han talat med en äldre man, som på 70-talet i ett ålderdomshem i Borås träffat på och intervjuat en kvinna som varit Andrej Zjdanovs älskarinna. Den äldre mannen ville inte uppge kvinnans namn. Hon skulle sålunda för länge sedan ha lämnat Finland, troligen av ren självbevaringsdrift.

Har någon läst eller hört något om denna kvinna vill jag få tips om det, t.o.m. enbart rykten.

Tapani Rossi

...Eklövet...

forts från föregående sida

2003 igenom ett engångsbelopp på 1 500 euro för partisanernas offer.

De tyska soldaternas barn. Uppskattningsvis 4 000 barn föddes med en utländsk soldat som far. Föreningen hjälper sina medlemmar att finna sina fäder och samarbetar med liknande föreningar i Norge, Danmark och Tyskland.

De civila krigsfångarna består av de människor som inte hann evakueras när vinterkriget började. Ca 2 000 åldringar och barn blev kvar på sovjetockuperat område.

De krigsföräldralösa, barn som förlorade far eller mor eller båda i kriget, uppskattningsvis närmare 60 000, av dem beräknas cirka 40 000 ännu vara i livet.

Krigsbarnen, de som skickades till Sverige, Norge och Danmark undan kriget, cirka 80 000.

De i Finland internerade (se artikel på sidan 12). Cirka 50 är ännu i livet.

Mer om detta finns på RFK:s hemsida, finskakrigsbarn.se under rubriken Artiklar.

Finska Riksarkivets broschyr om utländska soldaters barn.

**Meddela
adressändring!**

Inbjudan till seminarium

Tumavtryck i nutidshistorien

Ny forskning angående den finska krigsbarnsverksamheten under krigsåren 1939-1945.

Seminariet äger rum på Nordens Folkhögskola Biskops Arnö lördagen den 5 februari 2011, kl 9-17.

Föreningen Norden i Håbo kommun samt Riksförbundet Finska Krigsbarn är medarrangörer.

Huvudvikten är lagd på det politiska spelet bakom krigsbarnsverksamheten, aktuellt genom **Pertti Kavéns** färiska doktorsavhandling i ämnet. Kavén berättar själv om sina forskningsresultat.

Om det svenska "överläget" i de juridiska adoptionsprocesserna under och efter kriget berättar **Kaija Olausson** som forskat om "tacksamhets-skulden" som en betydelsefull faktor. Detta är en ny aspekt som tidigare inte tagits upp.

Yvonne Hoffman, barnboksförfattare bosatt i Vasa, berättar om sin egen krigsbarnstid hos arrendatorfamiljen Nobel på just Biskops Arnö. Hon återvänder nu till sin svenska uppväxtmiljö.

Som moderator fungerar tidigare kulturministern **Bengt Göransson**, före detta ordförande för Föreningen Norden. RFK:s ordförande **Sinikka Ortmark Stymne** håller ett inledningsanförande, och kulturrådet **Henrik Wilén** på Finlands ambassad redogör för Finlands syn på de här frågorna.

I paneldiskussionen medverkar förutom de ovan nämnda även representant för Rädda Barnen och ordförandena för krigsbarnsorganisationerna i Finland och Danmark, **Brita Stenius Aarniala** och **Kai Palomäki-Schmidt**.

Seminariet vänder sig till allmänheten men bör vara särskilt intressant för personer inom den sociala verksamheten. Även situationen för dagens ensamkommande flyktingbarn kommer att beröras.

Deltagaravgiften är 200 kr, vilket innefattar även lunch och kaffe.. **Anmälan** senast 25 januari till Expeditionen på Nordens Biskops Arnö, tel +46-171-82670 (Ann Abrahamsson), eller e-post: exp.

biskops-arno@folkbildning.net

Ange om du vill ha specialkost.

Deltagaravgiften betalas i samband med anmälan till bankgiro 980-0145. IBAN: SE698000008305542014019. Swiftadress: SWEDSESS.

Preliminärt program:

09.00: Kaffe.

09.30: Välkommen till Biskops Arnö, rektor Ingegerd Lusensky. Inledningsanförande Sinikka Ortmark Stymne.

10.10: Henrik Wilén.

10.40: Kort paus.

11.00: Pertti Kavén.

12.00: Lunch.

13.00: Kaija Olausson.

13.30: Yvonne Hoffman.

14.10: Kaffe.

14.40: Om dagens flyktingbarn.

15.00: Paneldiskussion under ledning av Bengt Göransson.

16.45: Avslutning.

Möjlighet till övernattning, 500 kr/natt inkl frukost, natten före och/eller natten efter.

Bästa sättet att ta sig till Biskops Arnö är med bil, se karta.

Kommunalt med tåg och buss.

Stockholm - Bålsta med pendeltåg (SL) eller snabbtåg (SJ). **Bålsta - Biskops Arnö** med buss 895.

Uppsala - Biskops-Arnö med buss 895. Bussen stannar vid hållplats **Biskops-Arnö vägska**.

Därifrån är det en promenad på 15-20 minuter ut till ön.

Krigsbarn på Bokmässan även i år

Foto: Evans Olsson

Irja Olsson representerade krigsbarnen på årets bokmessa. I fjol var det Eero Jalmariz och Tapani Rossi.

Finlands litterära elit framträdde starkt på årets bokmessa i Göteborg, fast då handlade det väldigt mycket om den svenskspråkiga litteraturen med de säkra korten, **Märta Tikkanen**, **Merete Mazzarella** och **Mark Levengood** i spetsen. De samlade storpublik.

Det gjorde också **Sofi Oksanen** som dock valde att tala engelska.

De flesta prosaförfattare och lyriker var naturligtvis svenskar och utbudet var stort, med både okända och kända namn i spännande blandning.

Annars var årets litterära tema "Afrika har ordet". Det var en något missvisande rubrik som klumpade ihop alla kontinentens länder under ett begrepp, precis på samma sätt man gör när man talar om invandrarkultur och invandrarlitteratur.

Ett 70-tal gäster och författare från 28 afrikanska länder deltog, bland dem nobelpristagaren **Nadine Gordimer** och **Petina Gappah**. Ämnena var skiftande och spännande.

Mässhallen var så enormt stor att det krävdes starka ben, fotrikiga skor och flera dagar för att hinna ta del av det stora utbudet och träffa bekanta som troget år efter år kommer till Göteborg.

Själv hade jag glädjen att möta några krigsbarnsvänner och presentera min bok *Soldatens dotter* bland andra Gästriköförfattare.

Irja Olsson

In memoriam Keijo Yndén

När jag fick veta att **Keijo Yndén** plötsligt hade avlidit ringde jag till en av hans gamla vänner och berättade.

”Du menar inte att denna snälle man har dött?” var den första kommentaren jag fick. Jo, tyvärr är det så.

En lång rad positiva adjektiv kunde användas om Keijo. Snäll, hjälpsam, lojal, korrekt, konsekvent. I sin bästa betydelse representerade Keijo allt detta, och mer därtill. Denna uppfattning är vi alla eniga om.

Aldrig tidigare har väl en tyst minut varit så kompakt och så känslomättad, som den till minnet av Keijo vid Sydsveriges Finska Krigsbarns möte i Skillinge den 15 oktober – bara fem dagar efter hans död.

I våra tankar mindes vi en riktig kamrat som knappast missat ett enda möte i krigsbarnsföreningen, som alltid på sitt lågmälda sätt bidragit till kamratskap och trivsel. Tankarna gick också till Keijos familj, **Seija**, sönerna och barnbarnen. Vi vet att de förlorat en underbar make, far och farfar.

Keijo var med i den grupp som 1992 startade Skåneföreningen Finska Krigsbarn. Därigenom kan man påstå att han var en av veteranerna i vår föreningsrörelse.

Som sekreterare och ledamot i Skåneföreningens styrelse har han genom åren sett föreningen växa mer än tiofalt från de första 14 medlemmarna. Han var med om att genomföra föreningens första Riksmöte i Malmö, sedan också i det uppskattade mötet i Åhus. Och han deltog med viktiga råd och synpunkter i planeringsgruppen för Riksmötet i Frostavallen.

Keijo och Seija deltog också i flera av Riksförbundets möten runt om i landet och de blev ett känt och omtyckt par vid dessa tillfällen.

Vid begravningsakten i Maria Magdalena kyrka i Lund den 12 november deltog förutom familj, släktingar och vänner också 20 kamrater från Sydsveriges Finska Krigsbarn.

Keijo – denne snälle man – saknas av många.

Tapani Rossi

Disputation

Pertti Kavéns disputation på doktorsavhandlingen ”Humanitaari-suuden varjossa” (I skuggan av det humanitära) äger rum lördag 18 dec på Helsingfors universitet. Språket är finska.

RFK har tillgång till några hyttplatser med Viking Line fredag 17 dec, återresa lördag eftermiddag.

Det är 2-4-personers hytter, pris 224 kr per hytt.

Det gäller att boka snabbt. Kontakta Kai Rosnell, tel 070-7575480 snarast.

Karelen-resa

En kulturreisa till Karelen arrangeras 20-27 juli 2011 av Pentti Käppi, som ordnat flera liknande resor förut. Priset är satt till 8 700 kr.

Resan företas med buss från Göteborg och omfattar övernattningar i Borgå, Villmanstrand och Punkaharju, med dagsbesök i Viborg (kanalbåt dit) och möjlighet till operabesök i Savonlinna.

Närmare info av Pentti Käppi, tel 031-291688, eller via e-post pentti.kappi@telia.com

Hemsidan

Detalj från ”svarta tavlan” i Nordic Heritage Museum, Seattle.

På hemsidan finskakrigsbarn.se under rubriken ”Aktuellt” finns information om föreningarnas aktiviteter och andra för krigsbarn intressanta möten, t ex i Finland och Storbritannien 2011.

Under rubriken ”Artiklar” kan du läsa om vad som händer inom RFK. Föreningarna informerar på sina egna sidor om sin verksamhet. Där kan du också hitta namn, telefonnummer och e-postadresser till styrelsemedlemmarna.

Där finns också en litteraturlista om krigsbarn och hur man går till väga för att söka efter människor man förlorat kontakten med.

Skriv själv och skicka till Sinikka Ortmark Stymne (sinikka.stymne@bredband.net) som tills vidare är både webbmaster och ansvarig för hemsidan.

På gång i lokal-föreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikgruppen träffas 11 jan, 8 feb, 8 mars, 12 april och 10 maj kl 13 på Studieförbundets lokaler i Gävle. Närmare uppgifter: Irja Ols-son, tel 026-167678.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal Östra Skansgatan 8, Göteborg, kl 15.

Onsdag 15 dec: Vi firar julens ankomst. Jultallrik. Bindande anmälan till Kielo Bengtsson, 031-3306665, senast 8 dec.

Onsdag 19 januari: medlemsmöte.

Mellansverige

Måndag 21 feb: Årsmöte Eskilstuna Folkhögskola. Samling kl 12.

Stockholm

Måndagsträffar i Nockebyalen, Alviks Medborgarhus, Gustavlundsvägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger). Samling från kl 13, programstart kl 14.

Anmäl senast en vecka före till Soili Andersson, tel 08-822242, e-post soisin@live.se eller Anneli Salava, tel 08-6493754.

Måndag 13 dec. Julbord, 140 kr.

Måndag 10 jan: föredrag av Pertti Kavén.

Måndag 7 feb: Krigsbarn kan: uppvisning av konst, hantverk, böcker.

Måndag 7 mars: Årsmöte.

Sydsverige

Torsdag 17 mars: Årsmöte, Eslövs medborgarhus, samling 11.30.

Vätterbygden

Årsmöte i mars. Datum ännu ej fastställt.

RFK-info

Krigsbarnsseminarium lördag den 5 febr 2011 på Biskops Arnö. Se sidan 14.

Riksmötet 2011 arrangeras 27-29 maj i Kungälv. Inbjudan i nästa nummer av MN.

Universitetet i Reading inbjuder till seminarium ”Children in War” 7-9 sept 2011.

Smaka på det här: Alaska eller Sibirien om Finland invaderats!?

USA planerade, på fullt allvar, att förflytta en stor del av Finlands befolkning till Alaska – om Finland hade ockuperats av Sovjet under vinterkriget 1940.

Denna överraskande nyhet presenterade forskaren **Henry Oinas-Kukkonen**, Uleåborg, vid ett historiskt seminarium i Jyväskylä 22 oktober.

Förslaget gällde inte enbart krigsbarn utan hela familjer.

Henry Oinas-Kukkonen har ännu inte avslöjat sina källor, men nämner att historikern **Robert C. Black** och juristen **Leonard v.B. Sutton** från Colorado föreslog en sådan lösning för före presidenten **Herbert Hoover**, som då var ordförande för **Finnish Relief Fund**, en organisation som samordnade den amerikanska hjälpen till Finland under vinterkriget.

Tanken var att transportera finnarna med fartyg från norska hamnar till Alaska, där de skulle få ett nästan 260 000 kvadratkilometer stort område att bebygga. (Finlands nuvarande yta är ca 338 000 kvkm.)

Man ansåg att klimatet vid Yukonflodens övre lopp var passande för finnar med sina björk- och gran-skogar och miljarder mygg.

Alaska hade vid denna tid 72 524 invånare och ville ha många fler.

Inrikesministeriet skulle lägga fram förslaget för den amerikanska kongressen den 13 mars 1940, men det föll på grund av motstånd från Alaskas representanter. En så stor homogen befolkning skulle fått majoritetsställning där och kanske fått svårare att smälta in och bli amerikaniserad. Och så talade de ett så obegripligt språk...

Samma dag undertecknade Finland ett fredsfördrag med Sovjet.

Det fanns ett par baktankar med förslaget, inte bara att hjälpa Finland utan framför allt att befolka det ödsliga landområdet, samt fungera som en försvarssköld mot en

Henry Oinas-Kukkonen har kommit med ett märkligt avslöjande.

tänkbar asiatisk (japansk) attack.

Alaskas invånare hade också motsatt sig ett förslag, efter Kristallnatten den 9 november 1938, att överföra mängder med europeiska judar dit.

USA var under vinterkriget välviljigt inställt till Finland, åtminstone var amerikanerna det, och hjälpte Finland på många sätt.

Det hindrade inte den amerikanska

Var finns Eva?

Fotot till höger är taget den 30 juli 1942 på Skansen i Stockholm, enligt datering på baksidan.

Flickorna är också namngivna: hon till vänster heter **Rita Vermala**, hon till höger **Eva Eriksson**.

Rita heter numera Vermala-Koski och bor i Seattle, USA. Eva var hennes bästa kompis när hon bodde som krigsbarn i Stockholm, med adress Åsögatan 175. De vistades tidvis i Tyresö.

Eva var också krigsbarn från Finland, säger Rita. Men det finns ingen med det namnet i arkiven över finska krigsbarn. Inte i transportlistorna heller.

Rita vill gärna veta vart Eva tog vägen?

Någon som vet?

K.R.

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Avs: RFK

c/o Kai Rosnell

Kölängsvägen 10

SE-741 42 Knivsta

regeringen att samtidigt godkänna vapenexporten till Sovjet (som enligt uppgift var avgörande vid Sovjets genombrott vid Summa).

Men våren 1940 godkände kongressen ett återuppbyggnadsbidrag till Finland på 60 miljoner dollar, vilket var mycket pengar på den tiden.

Det är inte känt om Finlands regering visste om de här Alaska-planerna under kriget.

– Det vore märkligt om det inte fanns några som kände till dem, säger Henry Oinas-Kukkonen.

En tänkbar slutsats: om Sovjet hade lyckats invadera Finland under vinterkriget hade vi hamnat i en situation med finländare på ömse sidor om Berings sund: de som deporterats av Sovjet till östligaste Sibirien, och de som överflyttats av amerikanerna till Alaska.

Kai Rosnell

Artikeln bygger på Henry Oinas-Kukkonens artikel i tidningen Kaleva 23 okt 2010, samt på artiklar på nätet i både Finland och USA, där nyheten blev väl uppmärksammasad.

